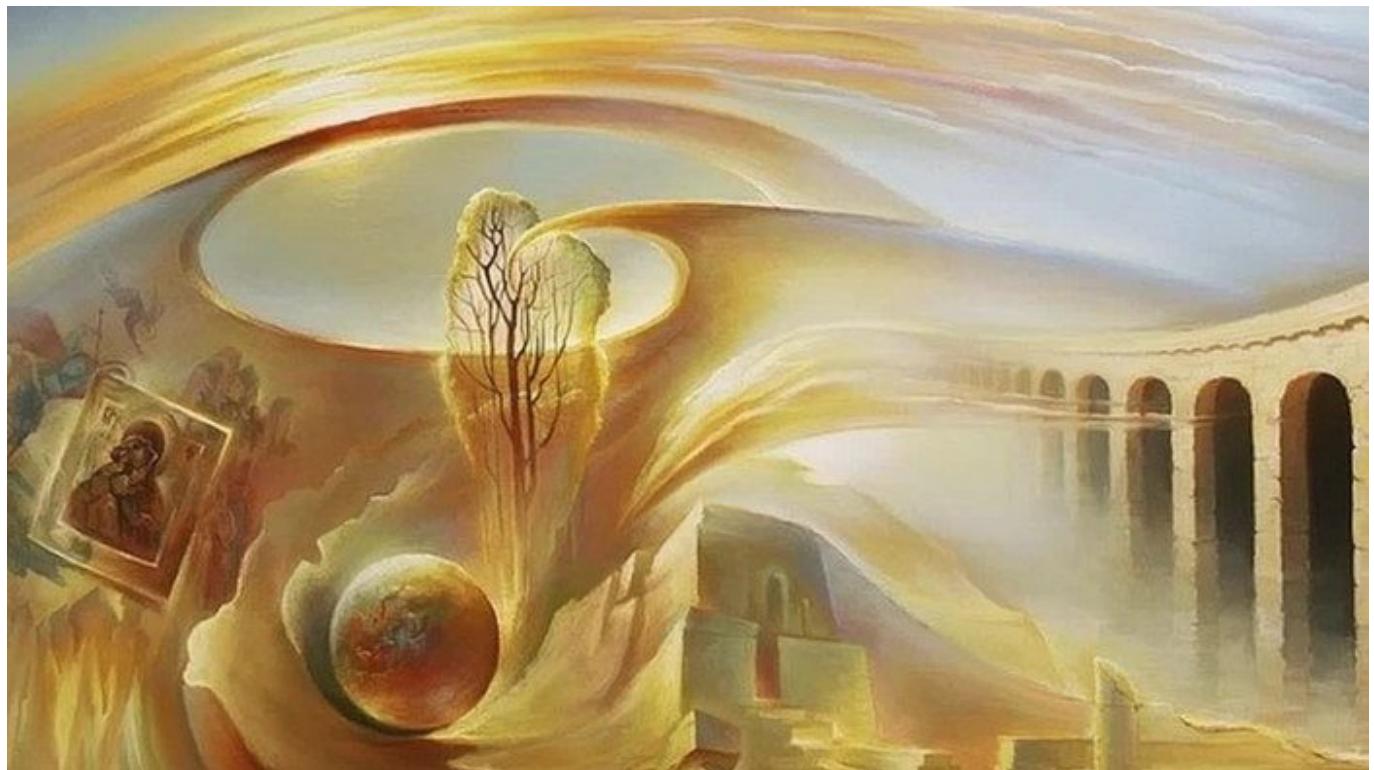

Alty daýy / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Alty daýy / hekaýa ALTY DAÝY

Men öñde-soňda beýle adama duşmadym. Onuň beýleki adamlardan bir üýtgeşik parhynyň barlygy göreňden bildirýär. Ol özünü gaty dik, ulumsy saklaýar, kiçeňræk ýiti gözleri haýal gyryplýar. Garamtyl çekgesindäki, maňlaydaky galyň ýygыртлар onuň yüzünü gazaply görkezýär. Onsuzam umumy durkuny syňlasaň ýylgyrýan adamdyr öýder ýaly däl. Alty daýy ýogyn burnunyň kölegesinde görüner-görünmez ýeserje murt goýsy bilenem beýlekilerden özünü tapawutlandyrasy gelýär. Ol obadaşlaryna göwni ýetmän ýasaýar. Şoňa görä obada diňe Allak diýlen bir wäşı Alty daýynyň göwnüni tapyp bilýär.

Ady Alty bolsa-da ýakyn dogan-garyndaşsyz, aýalsyz, oglan-uşaksyz bu ýaşuly täze nesle syrly bir adam bolup görünýär. Allak wäşı Alty daýy bilen tirkeşip üyşmeleňe gelende il begenýär. Märeke ondan-mundan gürrüň edip ýadaşyberende Allak wäşı: "Hany, Alty daýy, sen başlamasaň boljak däl. Bular gürrüni gaty ownatdylar. Bar bilyänleri-syglym guzlady, towugym öldi. Bular, how, obadan çykyp görmedik, birtopar heleýguly ahyry. Hany, Alty daýy, Owganystandan tirýek

daşaýsyň aýdyp bersene!" diýýär.

Alty daýy hälden bări bu teklibe garaşyp otyr, gowsunýar, batly-batly ardynjyraýar. Onsoñ ýene az salym dymyp, tüylek ellerini owkalap, bu gürrüni ilkinji gezek aýtjak ýaly tolgunýar. Halaýyk bolsa, Alty daýynyň Owganystandan tirýek getirişini däl, eýsem ähli söhbetlerini öñ yüz gezek diňlänem bolsa, her sözünü ýatdan bilyänem bolsa, yüz birinji gezek diňlemäge taýýar halda sesini kesýär. Alty daýy gorkunç wakalary gürrüň bermäge laýyk gyryk sesli söze başlaýar:

– Hiç kime aýtmasaňyz aýdyp bereýin. Bu zatlar gaty gizlin zatlar. Her kim at münüp gidibermelidir öýdýänsiňiz welin, ýook, gidäýmersiňiz. Eli ýapon altatarly, burum-burum tüyden ýaňa gözi-gulagy görünmeyän gazaply owgan ýoluňda oturanyny bilseň, aňsat-aňsat gidäýmersiň.

– Aý, o garakçylar bir ýa-da iki däldir, her öwrümde garagullaşyp ýatandyr-diýip Allak wäsi Alty daýynyň heňine heň goşýar.

– Ýogsam näme?! Ýone olardan Alty daýyň gorkçakmy?! Bir gylymam gymyldanok.

– Wah, Alty daýy, sen gorkaňo-ok, emma bi oturanlar seniň gürrüniňi diňläp, titreşip otyrlar- Allak wäsi Alty daýa görkezmän halaýya göz gypyp göýberýär.

– Äý, bulary goýsana! Men şularyň ýaşyndakam ata ters münüp çapýadym, ýolda ýatan garakçylaryň hersiniň maňlayýyndan çüyläp-çüyläp geçer giderdim.

Onsoñ her garymda bir garakçy porsar ýatardy. Bular-a gün batansoñ öýünden çykjak bolsa-da heleýiniň synyna ýapyşyp ýörler.

– Alty daýy, ana, garakçylary-ha atyp dyndyň, soň nätdiň?

– Soň han özüm, sultan özüm. Owganystanyň bir gyrasyndan girip gitdim. Görenler iki bükülip salam berýär. O döwürki atymy gören bolsaňyz! O-ho-o-

o. Häzirki at diýip münüp ýörenleri meniň atymyň ýanynda kürre ýatjak-da. Menem atymy sürüp uly bazara güpürdäp girýän. Söwdagärjikler meni görenlerinde, edil Ezraýyly gören ýaly, zowzuldaşýalar. Satýan zatlaryndan hödür edýäler. "Ýok-how, şondan şoňa kişmiş iýmäge gelendir öýdýäňizmi?" diýýän. Şo barmana biri maňa Alty daýy diýen bolýa. Yaňkyjany at üstünde oturşyma depip göýberdim. "Daýyň daşrakdan gözle!" diýdim. Bir görsem bazaryň hojaýyny gybyrdyklap gelip, atymyň aýagyny gujaklap dur. "Agam! Näme hyzmat?" diýýä. Menem bir horjuny

oklap göýberdim-de tirýekden dolduryp gel diýdim. At üzerinde bir käse çäý içdimmi-içmedimmi, aý, garaz, süýt gaýmak tutmanka, doly horjuny eýere atdylar.

– Puluny berdiňmi?

– Pul berilemi?! Olar ölmän syspa razy. Taňryýalkasynam aýtman, atyň yüzünü bäri öwürdim. At, janawar, öye gaýdýanyny duýup, süýnüp gelýädä.

– Juda gaty sürme, entek ýolda-da waka bary bolmaly ahyryn.

– Ýok, menä ata bir gamçam uramok, ýone keýpim göterilip, hiňlenen bolup gelýän.

– Alty daýy, bir samsygam yzyňa düşmeli dir öz-ä.

– Ho-ol gözyetimden gelýä. Atyny aldygyna gamçylaýa. Menem görmedik bolýan.

– Ol öñ ataysa nätjek?

– Pähey, atdyrjak bamý?! Ýaragyny çenedigi- eddil iki gözüniň ortasyndan patyladaýjak. “Geliber, bakaly. Bir ok hakyň bar” diýyän.

Ýone olam özüne göwni ýetýänje adam ekeni. Murtunyň her taýy bir garyş, gulaklarynyň tüýlerini örübermeli. Boýnumu palta çapar ýaly däl, at üzerinde äpet bir töňñe ýaly garalyp otyr.

Onsoň, näme, ýol uzak, düsläp dynç almalam bolýa.

– Düşledigiň-ä ýaňky ýetip geler. Näderkäň?

– Nätmekden hudaý saklasyn. Arkaýyn otyryny. Olam atdan düşüp, büküdip gelýä, gelşine salam berýä, aý, dogan diýyä, gardaş diýyä. Menem käkeläber bakaly diýyän. Biri ony öldürjek bolanmyş. Gaçyp gelýän diýyä. Ondan gaçanam bolsaň, menden gutulmarsyň diýip, menem gumy ýaplanyp ýatyryny.

– Ukláýma, Alty daýy!

– Siz ukláýansyňyz, bir sagat giç ýatsaňyz, ırkılıp-bürülip, burnuňyz ýere degäýjek-degäýjek bolýa. Meniň üçin bir gije, üç gije hiç zat. Onsoň ýaňky peläket beýle ýanda mazar ýatan ýaly güberip ýatyr weli, indi turar, şindi turar diýip, gözümi aýramok. Nejis turanok-da. Ahyry, daňdanlar emaý bilen başyny gösterdi-de diňşirgendi, diňşirgendi-de maňa baka emedekläp gaýdyberdi. Edil gara öý süýsen ýaly-da.

Oturulanlar söhbetiň iň gyzykly ýerine gelenini bilyäler. İçinden gülýäler. Alty daýy, o wakalar edil şu mahal bolup geçýän ýaly, özünü örän dartyk tutýar.

– Ýer bakaly, Alty daýy, Alla saňa kuwwat bersin-dä.

-Menem uklan kişi bolýan. Olam barha ýakynlaşýa. Elinde-de ak saply pyçak. Öküze sünçse-de ýykjak-da.

- Alty daýy, tur indi!
- Turjak däl. Gelibersin.
- Gaty ýakyn geldi-how, jan daýy, turaweri!
- Tursam-gorkdy diýer. Haşsyldap dem alşy barha ýakyndan eşidilýä.
- Şi gezek seni alaýmasa...
- Alaýsyny! Janly-ha däl, maslygymy görse-de demi tutular durar. Ynha, onsoň ýaňky edil alkymyma geldi.
Pyçak urjak bolup elini galдыrandыram weli, onýanca menem sapançany gysyp göýberdim. Agdarylyp gitdi. Üstüne çäge sürdüm-de gaýdyberdim.
- Şu gezek gowy öldürdiň, Alty daýy. Türkmeniň adyna ysnat getirmeseň bolýa.
- Eý, biziň üçin beýle-beýle işler çigit çigitlän ýaly-da.
- Berekella, Alty daýy. Hany, munça adam öldüreniňe görä, palçynam öldürrip bersene.
- Palçynyň näme öldürmesi bar?! Elini daňagada deper göybärsiň weli, suwa çümer gider-dä.
- Ýok, ýok, beýdip tiz öldürme. O palçynyň eden işlerinem aýt ahyry.
- Bolýa, ýone siz hiç kime aýdaýmaň. Urşuň gyzzy-gyzzsynda adam bary aç weli, bir palcy, öýme-öý aýlanyp, aýal-gyzlary aldap başlady. "Iki çörek tapmasaň urşa giden äriň şu gije öldürilýär" diýyä, ýene birine: bir çörek ber, urşa giden ogluň sag-salamat geler ýaly edeýin diýyä. Şeýdip, obanyň soňky döwüm çöreginem aldap alyp başlady. Bir gün geldi, iki gün geldi. Üçüncü günem geldi weli, menem derýaň köprüsini garawullap oturyberdim. Hernäçe aldasaňam, ahyrda şu köprüden geçmeli bolarsyň diýyän. Ine gjara ýaňky palcy eşegini dikgirdedip horjuny doluja, keýpi kökje gelýä. Meni görenden reňki üýtgedi.
- Alty daýy, öñki gezeklerde eşekden agdarylyp gaýtdy diýyädiň-ä.
- Hawa, reňki üýtgaňsöň, eşekden agyp gaýtdy. Jan aga diýyä, maňa degmeseň, horjundakyň ýarsyny bereýin diýyä.
- Akmak palcy eken-ow.
- Palcyň akyllysy bolmaz. Men oň janyny aljak bolup durkam, o nanyň gürrüňini edýä. Onsoň ýuwaşja ýöräp bardym-da eşegiň üstündäki horjuny alyp içindäkileri takyrja ýere dökdüm. Biçärelerden aldap alan gaty nanlary, kümüş şay-sepleri-dä.
- Palcy gaçjak bolmadymy?

— Gaçanda sypmajagyny bilyä. Edil ýylanyň owsunyna düşen gurbakga döndi. Aldygna ýalbarýa. Eşek ýüpi bilen elini daňdym, horjynyň bir gözünü hem kellesine sokdum. Gaýanyň gyrasyna eltip, syrtyna depip göýberdim. Güjjüldäp derýa düşdi. So çümüsü, henizem çykanok.

Obadaşlar bu gürrüňleriň çynlygyna- ýalanlygyna ynanyp bilmeýärler. Emma bir gyrada oturan ýaşulylar Alty daýynyň özge sözlerine ynanmasalar-da ikinji jahan urşy ýyllary açlykdan öljek obany hut Alty daýynyň halas edenini hiç-hiç unutmaýarlar: obada azyk gutaryp, adamlaryň ýüzi gögerip-çisip başlanda Alty daýy bir gije iki oglany yzyna tirkedi-de şahere gaýtdy. Köceleriň birindäki örän bezegli derwezäniň deňinde saklandy. Itdi, içinden kilitlengi.

“Hany üstünden aşyrylyňda derwezäni açyň!” diýdi veli, oglanlar ýaýdanyşyp dur. Alty daýy pyçagyny çykardy-da hemle urdy: “Bol diýyän! Bolmasa ikiňiziňem damagyňyzy çalaryn”.

Gapy açyldy. Alty daýy öz howlusyna giren ýaly, örän arkaýyn girdi-de göni sygyr ýatagyna yöneldi. Iki sany daýaw öküz gäwiş gaýtaryp ýatyr. Öküzlerin biri aýaga galdy weli, Alty daýy “Biziň nesibämiz şudur” diýip ýüpüni gazykdan çözdü-de idip gaýdyberdi. Şäherden çykylansoň, jany ynjalan oglanlaryň biri: “Alty daýy, beýleki öküzem almalydyk” diýdi. “Hä-ä, işdäň açyldomy?! Bilip goýuň, eger beýleki öküzi-de alan bolsak, namartlyk bolardy. Bu öküzem ogurlyk däl, karz bi, karz. Zamanalar düzelişse, başlyga aýdyp bir öküze derek iki öküz berdirerin”.

Oba gelensoň Alty daýy öküzi soýduryp, etini sowuk çägä gömdürdi. Her gün az-owlak alyp, gaýnada-gaýnada her kime bir kürüşgeden paýlap başlady. Yöne näçe aý geçdi weli, hi-iç et tükenenok. Soň-soň eşidip oturylsa, Alty daýy her gün awa gidip, towşan ursa-da, şagal, möjek ursa- da derisini sypyryp, etini gazana ataýýan ekeni.

“Günäsi meniň boýuma, adamlar aç ölmese bolýar” diýyär.

Onuň bir ýerlerden bugdaý getirişi hem bir gjelik gürrüň.

Uruş gutaryp, oba-il dokluga ýetende Alty daýy başlygyň ýanyna baryp: “Inim, seň bile gizlin gürrüňim bar” diýip, öküzli wakany we öz niýetini aýdypdyr. Başlyk säginmän: “Şu günki ýygnakda karar çykararys, ertir iki öküzi alyň-da eltip beriň” diýipdir. Onsoň Alty daýy şol gezekki iki oglany- indi iki ýigidi ýanyna alyp, şahere baka iki öküz sürüp gitdi. Baryp, öküz eýesine ahwaly aýdyp, şol öküziň deregine iki öküz

getirdik-diýse, öküz eýesi "Sen mert adam ekeniň. Maňa bir öküzem bolýar. Beýlekini yzyna äkidäyiň"-diýdi.

Ynha, Alty daýy şeýle adam. Yöne onuňam başyna agyr günler geldi. Ol düwnük keseline ýolukdy-da damakdan bir damja suwam geçmez boldy. Muňa dost-duşman, bütin oba gynandy.

Topar-topar bolup gelip, halyny sorap başladylar. Alty daýy bolsa özüniň kesel halyna nebsi agyrman, "Men oba azar bolup ýatyryň" diýip namys edýär. Saglygy gün-günden ýaramazlaşýar. Bir gün ikindin adamlar daşyna egrilişip otyrka Alty daýy zordan tırsegine direndi-de gapa bakyp, nalyş edip başlady.

-Eý, Alla! Jany bereňde tiz berip, alaňda kösäp aljak bolma, ölümden gorkmaýanymy bilyäňä. Ömrümi namart ýaşamadym, indi soňky demimde namartlatjak bolma! Al jan seňki!

Alty daýy ýuwaş geplese, sesini Alla eşitmejek ýaly, mejalynyň ýetdiginden gaty gepledí, soňra başyny ýassyga atyp, sojap-sojap dem alyp, ýokary bakyp ýatdy.

-Allajan birküç gün içinde amanady alar, enşalla. Bir haýyşym: meni aýalymyň ýanynda ýerläň, uzakdan-ýakyndan gelenlere gowy hyzmat edeweriň, zürýatsyz ötýänimi duýduraýmaň. Onsoňam, öwliýäde molla gysga doga okasyn, adamlary güne kakadyp goýmasyn.

Alty daýynyň şu ahwalynty görüp otyrka-da Allak wäşiliginı goýmady.

– Alty daýy, o dünýä barsaň, öldüren adamlaryňam-a öňüňden çykar.

– Çykybersinler. Bu dünýäde gorkmadyk o dünýäde-de gorkmaz.

Alty daýyň soltan bolup ýaşady. Dünýäde armanym galmadı.

Alty daýydan soň bu obada ne rowaýatçy, ne hekaýatçy galdy. Onsoň üýşmeleňler sus geçirip başlady. Hat-da, Alty daýyňky ýaly, ýogyn burnunyň kölegesinde görüner-görünmez ýeserje murt goýýanam galmadı. Şeýdip, bu oba-da beýleki müň bir oba meňzedi gitdi. Hekaýalar